

Milan Vincetič

Aleš Debeljak: *Tihotapci kamnov.*

Ljubljana: Mladinska knjiga (Knjižna zbirka Nova slovenska knjiga), 2009.

Zadnja, osma pesniška zbirka *Tihotapci kamnov* Aleša Debeljaka, ovenčana z letošnjo Jenkovo nagrado, je že na prvi pogled urejena zelo koncično: pet ciklov po osem pesmi, ki jih sestavljajo štiri široke, z notranjim ritmom umerjene kvartine, napolnjene z “že znano” Debeljakovo govorico, ki jo zaznamuje gosta, ritmizirana, a ne razpršena plazma besed, natkana z drobnimi, občutljivimi, ponekod karikiranimi šivi, ki še najbolj spominjajo na “opeke, ki tonejo v skupnem spominu”.

Debeljakovi *Tihotapci* so namreč en sam brevir (kolektivnega) spominjanja, še najbolj podoben “žarečim pikom, daljnim v tekstu in resnici”, pikom, ki puščajo na koži ali v zavesti bralca tako “temno / svetle sije (lastne) svetlobe” kot travmatičnost in skepticizem “zrelih melanholikov, (češ) mi smo banda lažniva”. Tako v pesmi, ki od daleč aludira na Kocbekovo *Igro* in po kateri je zbirka tudi naslovljena, pomenljivo piše: “Zgodaj zjutraj, preden je iz igre izpadel / zadnji bodoči pravnik, smo ostali sami, / rekruti neuporabne vojske: prenašamo / kamne od palač do tja, kjer je bil travnik”. To njihovo iz bralčevega zornega kota morda sizifovsko početje ni nič drugega kot vznemirljivo vračanje v “kraj privatnega spomina”, postajanje ob rojstni hiši, ob ljubljanskih mestnih vedutah, ulicah, tako partizanskih kot kulturnih spomenikih, grobnici narodnih herojev, v kinodvorani Komuna, džezovskem klubu, stari tovarni, pod oknom Lili Novy ter navsezadnje vnovičen reminiscentni (pre)skok v knjigarno, balinišče, na speedway, pod koše ali na železniški kolodvor, na katerem se je nekoč ustavil J. Joyce, tokrat pa ga na njem – tako bralca kot slavnega Irca – nagovarja “sestra smrti” in mu da vedeti, da je “dol šla na svojem tiru (in da) zeleni otok je zdaj tvoj novi dom, mene/nas pa si obsodila na privide”. Pesnik je v svoj katalog spominov priklical tudi celo galerijo tako samo njemu znanih prijateljev kot tudi tistih, ki ne želijo biti imenovani, ob tem pa seveda nagovarja in postavi v skupinski portret tudi znane

(tako žive kot preminule) umetnike (D. Albahari, B. Seliškar, I. Štiks, I. Andrić, I. Zabel, E. Kocbek, L. Novy, M. Pikalo, L. Hartinger ...), ki še najbolj spominjajo na "društvo nespečnikov v svetu brez izhoda".

Prav to. Debeljakovi hodci v njegove težke, tu in tam že kar grumovske pokrajine se namreč vrtijo v krogu, kot da nočejo "čutiti ne raja ne pekla", in obiskujejo pesnika z grenkobo svojih trpkih usod. Zato nas seveda ne preseneti pesnikova maksima "zibelka in grob, kje je tu razlika?", ko se ustavi ob "klopi, skoraj spomeniku Edvardu Kocbeku" v tivolskem parku, v katerem dehti od "omamnega vonja akacije", četudi "jutri bomo vsi neobzirni, / čeprav v majhnih dozah". Kaj mu torej preostane? Da leže pod "drevo ljubezni", "ki je znane sorte, veliko moje (njegove) blaznosti in malo lipe"? Da stopi na "palubo", ki so jo "zasedli zbiralci perja / in porazov, (in) nikomur ni jasno, kdo je na vrsti"? Ali navsezadnje gre z "raznašalcem časopisov", ki "bos hodi v tuji / zimi, nič prav dobro ne pomaga, zlorablja / mnoge bralce in tiskarske škrate, (in) novice / nadomešča s ploščatimi skalami Paga"?

Vsakega po malem, bi dodal, če bi se postavil v držo pesnika, ki ne verjame v iluzijo obče resnice/pravice. V zadnjih dveh verzih uvodne pesmi *Doma* namreč piše: "Poznavalsko kimam: dobro je glavo oprati in posušiti / se na hladnem zraku, dobro je vedeti, kdo plača račune". Pesnik se torej seli v kožo zrelega premišljevalca, k temu pripomore tudi njegov esejistični dar; zdi se, da vleče črto z ravnilom, kajti hodi "v počasnem ritmu brez sinkop", zato so tudi njegove pokrajine otrplo zamrznjene v hologramu spomina kot elegantni lok trnovskega mostu. Vse namreč teče kot prividni *slow motion*, v katerem je "veliko male drame". Ki jo pesnik nazobča v krog, ki se začneja Tukaj, torej z "obiskom" doma, ter konča Na napačni strani s (po)potnico smrti na železniškem kolodvoru.

Vmes nas seveda kot vztrajen, a nikoli predrzen sprehajalec povede v notranjost kroga, tudi na pokopališče med žive in mrtve, med odstotne in navzoče ter navsezadnje v spiralo Notranjega kroga, v katerem se boči balkanski most z andričevsko "žensko/Jeleno, ki je ni" čez ljubljansko predsedniško palačo, pred katero se "stiska, (kot) bedni črv, ob blede skorjo". Debeljak se namreč še kako zaveda majhnosti, a pomembnosti posameznika, ki pa v primežu velikih politično-vojnih dogodkov kaj kmalu postane minljiva žrtev, upodobljena v proklamiranem monumentu neznanega junaka. Ali kot "odložena kazen", kajti "za skupno stvar in obstoj plemena je vse dovoljeno". A pesnik se še kako zaveda svoje (ne)potrebne žrtve, ki bi bila plod političnih manipulacij, zato je v pesmi *Spodletelo srečanje*, ki seveda aludira na bratomor iz minule svetovne morije ter komunistično diktaturo, zapisal: "... a zdaj moram končno iti, drhtijo tla

in tanki so na meji, / pešci bojo kaznovani s samico in koristnimi deli, / vsi drugi bomo ustreljeni: to je lažje reči kot storiti”.

Že v naslednjem razdelku z naslovom *Obvezne vaje* v pesmi *Vrvohodec* precej natančno predstavi svoj življenjski kredo, ki seveda še zdaleč ni drža ne revolucionarja niti reakcionarja (ali nista navsezadnje oba revolucionarja?), ki poskušata preskočiti prepad, temveč hoja vrvohodca, ki “hodi po tenki vrvi in že to je milostno, da sploh kaj v kozarcu obdrži, ne da bi polil”. In doda: “... naši stili ravnotežja so različni, obsedenost pa ista: / priti na drugo stran, se rezila dotakniti in se vrniti”. Tudi v zadnjem razdelku, v katerega prav tako veje (samo)pomirjenost, “ponavlja to, kar ve”, ter vneto opozarja: “ne, zaboga, razbite glave tlačiti v vrelo vodo, / kjer preteklost in prihodnost sta enako neresnični / kot tekma med vulkani”. Kot odkruški spominov z dirkališča, iz “šolarjevega bluesa”, saj smo ne nazadnje “krhki in trdi kot papir na begu pred žerjavico”. Pod katero bomo nekoč le pepel, ki ga v neko drugo, priklicano resničnost spet razpiha spomin.

Pesniška zbirka Aleša Debeljaka *Tihotapci* je brez dvoma njegova najzrelejša pesniška knjiga, v kateri sicer ni prestopil bregov svoje vsem znane poetike; še več, v strugo, v kateri ni ne deročine niti brzic – začrtal jo je že v *Zamenjavah* v *Pesniškem almanahu mladih* (1982) – je tudi tokrat spustil umirjen tok, reko s pristani in rokavi, v katerih se odslikavajo spominski refleksi kot vabljivi, a ne zahrbtni tolmunji, ki te dobesedno posrkajo vase. Mene so resnično “odtihotapili” v potemnjene in magične globine, kot bodo tudi vse druge sladokusce, saj s(m)o prepričani, da bo prav s svojo (navidezno) oljnato gladino dodobra razburkala vode sodobne slovenske poezije.